

УДК 028.8

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1\(208\)-63-67](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-1(208)-63-67)

ФЕДІЙ ОЛЬГА АНДРІЇВНА,

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри початкової освіти, Полтавський національний педагогічний Університет імені В. Г. Короленка, Україна

Fedy Olga,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Primary Education, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

E-mail: olgafedij@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-9988-7929>

ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕРАПІЇ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

A Представлено філософсько-педагогічний контент бібліотерапії у виховному процесі становлення і розвитку особистості. Підкреслено виключну роль педагогічного потенціалу бібліотерапії у сучасних умовах деструктивного інформаційного середовища. Виокремлено спонукально-конструювальну, пізнавально-оціночну, споглядально-діяльнісну та соціально-практичну функції бібліотерапії в освітньому процесі сучасного закладу освіти.

Актуалізовано міждисциплінарний підхід у вивченні освітнього феномену бібліотерапії. Розглянуто педагогічну сутність бібліотерапії у її зв'язку з терапевтичним ефектом філософського знання. Вивчено історичний досвід використання лікувального ефекту книги, її суспільно-історичне та філософсько-педагогічне значення у гармонізації діади «Людина-Всесвіт».

Доведено доцільність та ефективність побудови педагогічного процесу з використанням бібліотерапевтичних технологій роботи з різними групами проблем соціального та індивідуального походження. Розглянуто теорію та практику організації психотерапевтичної виховної дії засобами книги.

З'ясовано феноменологічні ознаки бібліотерапії в освітньому процесі: це педагогічний засіб, покликаний реалізувати фундаментальні виховні завдання освіти; філософсько-історичні та соціокультурні засади бібліотерапії складають її багатозначну та поліфункціональну роль у суспільстві та сучасній освіті; бібліотерапія здатна зреалізувати свої освітні функції на всіх предметних рівнях філософії та педагогіки (онтологічному, гносеологічному, аксіологічному, праксеологічному); єдність синергетичних підходів у бібліотерапевтичному та освітньому процесах визначає успішність та ефективність використання бібліотерапії в освітньому процесі.

Ключові слова: бібліотерапія; філософія; книги; виховання; розвиток особистості; освітній процес; терапевтичний потенціал книги; читання

THE PHENOMENON OF BIBLIOTHERAPY IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS

S The philosophical and pedagogical content of bibliotherapy in the educational process of personality formation and development is represented in the scope of the article. The exceptional role of the pedagogical potential of bibliotherapy in modern conditions of a destructive information environment is emphasized. The motivational-constructive, cognitive-evaluative, contemplative-active and social-practical functions of bibliotherapy in the educational process of a modern educational institution are outlined.

An interdisciplinary approach in the study of the educational phenomenon of bibliotherapy is updated. The pedagogical essence of bibliotherapy is considered in its connection with the therapeutic effect of philosophical knowledge. The historical experience of using the therapeutic effect of the book and its socio-historical and philosophical-pedagogical significance in the harmonization of the "Human -Universe" dyad has been studied.

The expediency and effectiveness of building a pedagogical process, while using bibliotherapy technologies for working with various groups of problems of social and individual origin is proven. The theory and practice of organizing psychotherapeutic educational actions using books are considered.

The phenomenological features of bibliotherapy in the educational process are obvious: it is a psychological tool, designed to implement the fundamental educational tasks of education; the philosophical-historical and socio-cultural foundations of bibliotherapy play its multi-meaningful and multifunctional role in society and modern education. Bibliotherapy can realize its educational functions at all subject levels of philosophy and pedagogy (ontological, epistemological, axiological, praxeological); the unity of synergistic approaches in bibliotherapy and educational processes determines the success and effectiveness of using bibliotherapy in the educational process.

Key words: bibliotherapy; philosophy; books; education; personality development; educational process; therapeutic potential of the book; reading

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями.

Стратегічна ідея розвитку та модернізації освіти XXI століття спрямована на пошук ефективного педагогічного інструментарію формування людини гуманістичного типу, вільної й самодостатньої, здатності долати агресію соціокультурного простору, виклики та загрози глобального характеру. Нині активного розвитку набувають численні технології організації життєвого простору людини у суміжних з педагогікою галузях знань – психології, психотерапії, бібліотекознавстві, мистецтві, естетиці тощо. Усе очевиднішим стають можливості естетотерапевтичного (стабілізуючого та спонукально-активізуючого) впливу на особистість у педагогічному просторі закладів освіти, зокрема, відбувається активний розвиток і становлення сучасного напрямку психолого-педагогічної науки – естетотерапії та її засобів психотерапевтичного впливу на людину задля створення комфортного освітнього середовища та надання можливості особистості створювати власну тактику і стратегію життєтворчості та зберігання унікальності свого особистісного саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення тощо.

Аналіз досліджень і публікацій з питань організації ефективного освітнього середовища сучасної школи свідчить про неабиякий інтерес науковців до можливостей різних видів естетотерапії, зокрема бібліотерапії, щодо активізації пізнавальних інтересів учнів, формування психологічної стійкості та наполегливості у досягненні особистих успіхів у школі, набуття цілющого досвіду задоволення від навчання, переживання почуття власної захищеності і психологічного комфорту від спілкування з оточуючими людьми: однокласниками, вчителями, батьками, друзями [11].

Останнім часом українськими та зарубіжними вченими здійснюються дослідження теоретико-методологічного контенту бібліотерапії та шляхів її застосування у різних сферах людської діяльності. Однозначно позитивним фактом виступає чітка тенденція зростання чисельності публікацій, що містять наукові гіпотези, узагальнення, теоретичні та практичні розробки бібліотерапевтичного знання (Ж. Вертій, Б. Вознічка-Парузель, Н. Демчук, М. Зубрицька І. Карівець, Н. Коржик, М. Марценюк, Т. Новальська, М. Цюра та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 9; 10; 12]. Переважна більшість досліджень проводиться у галузі медицини, психології і власне бібліотечній справі. Актуальним стає міждисциплінарний підхід у вивченні соціально-культурного та освітнього феномену бібліотерапії [9].

В умовах стрімкого розвитку цифровізації суспільства, зміни форматів освітніх процесів бібліотерапія переживає період переосмислення свого предмета, методів, цілей. Напрацьовані методологічні підходи та концепції у теорії й практиці бібліотерапії потребують свого екстраполювання у реалії сучасної освітології. Зокрема, вивчення теорії та практики організації психотерапевтичної дії на учнів засобами книги та вивчення організаційно-змістової та естетотерапевтичної виховної ролі книги – підручників, творів, додаткових інформаційних наукових і літературних джерел, якими послуговуються учні.

Мета статті – вивчення та узагальнення методологічно-концептуального апарату бібліотерапії, виокремлення її феноменологічних ознак у сучасному освітньому процесі.

Уперше термін «бібліотерапія» (bibliotherapy) застосував С. Крозерс (Samuel Mc Chord Crosters) у статті журналу *Atlantic Monthly* у 1916 році, де схарактеризував досвід діяльності шпитальних бібліотек у вирішенні психологічних проблем ветеранів Першої світової війни засобами спеціально підібраної літератури [15]. Проте, книголікування, як особливий вид психологічної допомоги, засіб зняття душевного стресу та активізації життєвих ресурсів людини відомий людству із прадавніх часів. Феномен надзвичайно потужної дії книги на свідомість і життєвий ресурс людини криється вже у самій появі книги у соціокультурному та історико-філософському розвитку цивілізації. Філософсько-релігійні знання, що їх здобувало людство, акумулювались у книгах. Так, уже першим бібліотекам була надана функція терапевтичного впливу. Відомо, що при вході в бібліотеку єгипетського фараона Рамзеса II (приблизно 1300 р. до н. е.) висіла табличка з написом: «Ліки для душі» [1].

Філософська наука, відображена та збережена у книгах різних часів, стає важливим естетотерапевтичним засобом гармонізації людських відносин із оточуючим середовищем. Визначального значення у теоретичному обґрунтуванні процесу гармонізації діади «Людина-Всесвіт» набувають філософські теорії, в лоні яких народжувались та розвивались й самі психолого-педагогічні знання про необхідність і можливість створення для людини комфортного емоційного-чуттєвого середовища.

Унаслідок величезної інтелектуально-емоційної, практично-духовної праці людини складалась певна система її відношення до світу: до природи, до суспільства, до свого «Я», як унікальної частини світу. Це, у свою чергу, визначало головну специфіку світогляду, як «своєрідної

інтегративної цілісності знання і цінностей, розуму і почуття, інтелекту і дії, критичного сумніву і свідомої неосконалості» [7, с. 8]. Світогляд, на думку вчених (В. Кремень, В. Ільїн), виконує й певну терапевтичну роль у житті людини: «захищає психіку людини від сумбурності зовнішньої інформації, служить фільтром, який послаблює, розділяє інформаційний потік» [там само, с. 19].

Людині доступно лише невпинне прагнення до істини, яке ніколи не завершувалось повністю, активне, діяльне, пристрасне бажання істини, любов до мудрості, що впливає із самого поняття «філософія».

Отже, вагомими захисними та розвивальними характеристиками Homo sapiens (людини розумної) є її природні бажання пізнання істини, прагнення до дослідження причинної сутності всіх речей і величезні потенційні можливості інтелектуального та духовного-естетичного розвитку. Пошук саме цих істин й спонукав людину впродовж століть звертатися до книги як до найважливішого джерела знань здобутих попередніми поколіннями.

Треба відзначити, що цей факт історичного розвитку людського суспільства несе в собі елемент своєрідної терапії філософією, або «лікування» знаннями. «Гуманістична функція філософії полягає в її адаптаційній життєствердній ролі для кожного індивіда, у сприянні формуванню гуманістичних цінностей і ідеалів, ствердженню позитивного сенсу і мети життя. Її покликання – здійснювати функцію *інтелектуальної терапії*, яка є особливо важливою у періоди нестабільності в суспільстві, коли людське існування перебуває у «*помежовій ситуації*», на межі буття та небуття, і кожний повинен зробити свій не легкий вибір» [там само, с. 27].

Філософська наука – це інтелектуально-естетичне захисне явище, яке здатна створити собі у цьому світі лише людина. Вона «усвідомлює буття у цілому, саму себе та свої межі існування. Перед нею відкривається жах світу та власна безпорадність. Зародження філософської науки та її відображення у книгах є сміливою спробою людської істоти знайти у своїх філософських пошуках певну істину гармонії та рівноваги, умови та засоби власного успішного існування на Землі, такого, яке здатне захистити її як вид і надати можливість індивідуально-творчого розвитку й самовдосконалення. Продуктивне, творче мислення притаманне філософії, повертає людину до її людської сутності, звільняє від буденності, визначає її місце у світовому устрої.

Сформульовані видатним німецьким філософом І. Кантом основні питання філософії («Що я можу знати?», «Що я маю робити?», «На що я можу сподіватися?», «Що таке людина?») у контексті нашого дослідження мають двовимірне значення. З одного боку, вони характеризуються певною загальною діагностичністю фундаментальних, одвічних людських проблем, з іншого – окреслюється власне смислове поле філософії, створюються необхідні умови для активного з'ясування архіважливих, актуальних, хви-

люючих питань для кожної людини, тобто фіксуємо власне бібліотерапевтичний ефект філософського знання, як необхідну умову розвитку людини мислячої, людини читаючої.

Можливість реалізації бібліотерапевтичного потенціалу у лоні філософії, як соціокультурного явища, спостерігається практично на всіх предметних рівнях цієї полісистемної та багатофункціональної науки: онтологічному (спонукально-конструююча функція бібліотерапії), гносеологічному (пізнавально-оціночна функція бібліотерапії), аксіологічному (споглядально-діяльнісна функція бібліотерапії) та праксеологічному (соціально-практична функція бібліотерапії).

Упродовж усього свого історичного розвитку людство відпрацювало низку різноманітних форм і методів використання книги: філософських, релігійних, мистецьких творів – із терапевтичною метою, збагачуючи практику бібліотерапії як важливого соціокультурного явища.

Так, наприклад, історії відомі факти існування єврейської аскетичної секти терапевтів (1 ст. н. е.) у якій шість днів на тиждень проводилось усамітнення читанням Писання. Стародавні греки та римляни книгу асоціювали з душевним здоров'ям, покращенням душевного стану. Піфагором був апробований на практиці окремий вид бібліотерапевтичного мистецтва – віршоване слово, поетика: він користувався віршами Гомера та Гесіода, що промовлялися для виправлення душі. У 13 ст. читання Корану в Каїрському шпиталі було частиною лікувального процесу. У середньовічній Європі лікуванням книгою займались церковні бібліотеки, а в епоху Відродження бібліотерапію почали активно практикувати лікарі. У 18.ст. читання вважалось одним із методів відновлення душевного здоров'я у Франції та Англії. З початком 19 ст. лікувальне читання розповсюдилось і в Америці [10].

Сьогодні в Україні бібліотерапія найширше використовується в бібліотеках, здебільшого для дітей та юнацтва. Певного розвитку набуває, так звана, спрямована бібліотерапія: укладаються рекомендаційні переліки літератури, створюється методичний контент до них, організовуються книжкові виставки, бібліотечні центри тощо [12].

У дослідженнях учених зазначається на можливостях працювати засобами бібліотерапії із широким колом проблем сучасної людини, як-от: долання та управління стресом, посилення психологічного опору, зниження психічної напруги, переживання криз, катарсису, усвідомлення ситуації тощо [2]. Підкреслюються навчальні можливості читання, яке може допомогти розвинути комунікативні навички, що також позитивно впливає на розвиток особистості [3]. Окреслена проблематика стосується й сучасного педагогічного процесу у закладах освіти. Дослідниця М. Марценюк пропонує всі ситуації, в яких допомагає лікування книжковим словом у дітей класифікувати на: складні ситуації, наприклад, переїзд, нова школа, нове середовище, однокласники; кризо-

ві періоди – розлучення батьків, смерть у родині, важка хвороба; психологічні проблеми – занепокоєння, депресія, залежність, розлади настрою; фізичні дефекти та комплекси [9].

Читання спеціально підібраних педагогом книг може заповнювати неолік власного досвіду та власних переживань. Людина ніби живе десятками інших життів, радіє чужим радощам, здійснює вчинки та помилки та виходить переможцем зі складних ситуацій. Усе це не може не впливати на емоції та почуття дитини, на принципи підходів до життя та власних переживань.

При підборі книги з метою бібліотерапевтичного впливу треба дотримуватися таких принципів:

- ступінь доступності викладення (або ступінь складності книги);
- герой книги має бути доступним дитині;
- максимальна схожість ситуації у книзі та ситуації, у якій знаходиться учень [11].

У ході бібліотерапії учень може вести читацький щоденник. Аналіз записів нерідко розкриває процес суб'єктивної інтерпретації художніх творів, або може бути використаний із метою педагогічного діагностування. У роботі з вихованцями можна використовувати методи та технології арт-педагогіки: читацькі малюнки, есе, розповіді, драматизації прочитаних історій, роботи в техніці лялькотерапії тощо.

Бібліотерапія може відбуватися в індивідуальній та груповій формах. При індивідуальній формі читання книг пропонується за складеним педагогом планом із подальшим обговоренням, і, за необхідності використанням арт-технік. При груповій формі підбираються невеликі за обсягом твори, які читають під час групового заняття. Виникає дискусія, у результаті якої чітко вимальовується структура міжособистісних стосунків у групі, класі, визначається ставлення членів групи до читання художньої літератури, виникає інтерес до читання. Бесіди можна фіксувати та аналізувати.

Принципово важливим у педагогічній бібліотерапії є визначення близьких і віддалених завдань, з'ясування тактики та стратегії педагогічної дії.

До найближчих завдань бібліотерапії відносять:

- відключення від діючої психотравматичної ситуації («відхід» у книгу);
 - деактуалізація власних, існуючих життєвих переживань (зміна «прейскуранта цінностей» цих переживань);
 - вироблення «ідеалу поведінки» у подальшому.
- Віддалені завдання бібліотерапії охоплюють такі напрями розвитку сутнісних сил людини:
- вироблення оптимістичнішого погляду на життя;
 - зміна власних реакцій на ситуацію, яка травмує психіку;
 - покращення контакту з людьми – у родині, з друзями, у школі тощо;

– вироблення важливого вміння поставити себе на місце іншої людини та зрозуміти мотиви її вчинків (особистісна децентрація);

– виваженіше, толерантніше ставлення до людей, які тобі неприємні;

– позитивну зорієнтованість на пошук кращого в людях, на вміння бачити, у першу чергу, позитивні риси особистості тощо [11].

За силою емоційно-чуттєвих вражень поміж численних видів і жанрів літератури, що використовуються у бібліотерапії з дітьми, одне з важливіших місць посідає казка. Цей літературний жанр, водночас, є класичним виховним засобом у педагогіці, відомим своєю привабливістю та легкістю сприйняття дитиною, та своєю надзвичайною терапевтичністю. Казковий матеріал створює для учня своєрідний «банк життєвих ситуацій» через осмислення дитиною «життєвих уроків» казки та перенесення набутого соціального досвіду у реальне життя. Головним засобом психологічного впливу у казкотерапії є метафора, як ядро будь-якої казки. Тому часто фахівці будують свої авторські психолого-педагогічні діагностично-корекційні методики, базуючись на використанні принципу казкових метафор [14]. Саме глибина та точність метафори визначають ефективність казкотерапевтичних прийомів у роботі педагога з учнями. Вплив на дитячу психіку через метафору може бути глибоким і досить стійким. «Вона торкається не лише поведінкових прошарків психіки, але й її ціннісної структури» [8].

Важливим естетотерапевтичним аспектом казки є ефект трансформації. «Дехто малий і слабкий на початку, у кінці перетворюється у сильного, значущого та багато у чому самодостатнього». Цей шлях зростання у казці К. Юнг окреслював як процес індивідуалізації [13].

Предметом казкотерапії є процес виховання «внутрішньої Дитини» (Д. Гордон), як гармонійного, суто людського емоційно-духовного бажання відкривати світ, осягаючи істину, розвиток душі, підвищення рівня усвідомленості подій, набуття знань про закони життя та способи соціального прояву творчої сили [14].

Досвід вітчизняної й зарубіжної бібліотерапії, накопичений методичний арсенал дозволяють виділити в бібліотерапевтичній діяльності педагога такі її феноменологічні характеристики й ознаки:

1. Бібліотерапія, як керівництво читанням – це процес лікувально-педагогічний або психагогічний: покликаний реалізувати фундаментальні виховні завдання педагогічного процесу.

2. Філософсько-історичні та соціокультурні засади бібліотерапії складають її багатозначну та поліфункціональну роль у суспільстві та сучасній освіті.

3. Бібліотерапія здатна зреалізувати свої освітні функції на всіх предметних рівнях філософії та педагогіки: спонукально-конструювальному, пізнавально-оціночному, споглядально-діяльнісному та соціально-практичному.

4. Єдність синергетичних підходів у бібліотерапевтичному та освітньому процесах визначає успішність та ефективність використання бібліотерапії в освітньому процесі.

Висновки. Отже, бібліотерапія – це самостійний багатофункціональний засіб естетотерапевтичного впливу, який використовує підтримувальний і лікувальний ефекти читання та слугує розвитку та вихованню людської особистості. Мета терапії полягає у визначенні внутрішньої проблеми дитини та, за допомогою книги, відображенні стресової або психотравмуючої ситуації, з якою зустрічається і потерпає особистість. Читання може допомогти зняти напругу, що накопичилася, сприяти відновленню відчуття задоволення від життя, підвищенню особистої задоволеності. Крім зміцнення психічної стійкості, читання допомагає розвинути фантазію, критичне мислення, креативність, навички спілкування, бажання та жагу до здобуття нових знань, відчуття наснаги від процесу навчання.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розкритті практичного аспекту терапевтичного впливу сучасного підручника на здобувачів освіти різних рівнів, дослідження сучасних тенденцій інтеграції реального та віртуального форматів книги в інформаційному освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Вертій Ж. Еволюція бібліотерапії як складової бібліотекознавства. *Наукові праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2011. Вип. 29: Управління бібліотечно-інформаційною діяльністю наукової бібліотеки. С. 202–209.
2. Вознічка-Парузел Б. Бібліотерапія: від теорії до практичної діяльності. *Острів безпеки у світі небезпек: на допомогу бібліотерапевту / упоряд.: Л. А. Лугова, Ю. В. Стадницька ; Львів. обл. б-ка для дітей : Львів, 2012. С. 40–44.*
3. Демчук Н. Читач і читання як елементи дисциплінарної матриці системи соціальних комунікацій. *Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland: International Multidisciplinary Conference*. Wolomin, Republic of Poland, 19–20 October 2018. Vol. 4. Wolomin : Izdavniceba «Baltija Publishing», 2018. URL: http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/22146/1/Glogera_conf_Poland_Erokhina_Avilova.pdf
4. Зубрицька М. О. Homo legens: читання як соціокультурний феномен. Львів : Літопис, 2004. 352 с.
5. Карівець І. Основи бібліотерапевтичної діяльності. *Острів безпеки у світі небезпек: на допомогу бібліотерапевту / упоряд.: Л. А. Лугова, Ю. В. Стадницька ; Львівська обласна бібліотека для дітей. Львів, 2012. С. 21–32.*
6. Коржик Н. Бібліотерапевтичний інструментарій сучасної публічної бібліотеки. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2019. Вип. 54. С. 41–52.
7. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. Київ : Книга, 2005. 528 с.
8. Максименко Д. С. Різнокольорове дитинство: ігротерапія, казкотерапія, ізотерапія, музикотерапія : практична психологія. Київ : ЦУЛ, 2018. 192 с.
9. Марценюк М. О., Моргун А. В. Бібліотерапія як сучасна форма психотерапевтичної діяльності. *Освіта і наука*. 2021. № 1 (30). С. 72–77.
10. Новальська Т. В. Бібліотечне читачознавство в Україні: історія, теорія, практика : монографія. Київ : Ліра-К, 2018. 350 с.
11. Федій О. А. Естетотерапія : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2012. 304 с.
12. Цюра М. А. Роль бібліотерапії в соціально-психологічній адаптації дітей та підлітків у нових умовах. *Інтегровані комунікації*. 2017. Вип. 4. С. 8–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2017_4_12
13. Юнг К. Г. Воспоминания, сновидения, размышления. Киев : Airland, 1994. 405 с.
14. Kopp Sh. Guru: Metaphors from a Psychotherapist. Palo Alto, CA : Science & Behavior Books, 1971. 179 p.
15. Samuel Mc Chord Crosters. *A Lilerary Clinic*. 1916. P. 291–301. URL: <https://cdn.theatlantic.com/media/archives/1916/09/118-3/132285593.pdf>

References

1. Vertii, Zh. (2011). Evoliutsiia biblioterapii yak skladovoi bibliotekoznavstva [Evolution of bibliotherapy as a component of library science]. *Naukovi pratsi Nats. b-ky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho [Scientific works of the National b-ky of Ukraine named after V. I. Vernadsky]*, 29: Upravlinnia bibliotechno-informatsiinoiu diialnistiu naukovoї biblioteki, 202-209 [in Ukrainian].
2. Voznichka-Paruzel, B. (2012). Biblioterapiia: vid teorii do praktychnoi diialnosti [Bibliotherapy: from theory to practical activity]. In L. A. Luhova, Yu. V. Stadnytska (Comps.), *Ostriv bezpeky u sviti nebezpek: na dopomohu biblioterapevtu [An island of safety in a world of dangers: to help the bibliotherapist]* (pp. 40-44). Lviv [in Ukrainian].
3. Demchuk, N. (2018). Chytach i chytannia yak elementy dystsyplinarnoi matrytsi systemy sotsialnykh komunikatsii [Reader and reading as elements of the disciplinary matrix of the system of social communications]. In *Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland: International Multidisciplinary Conference (Vol. 4)*. Wolomin: Izdavniceba «Baltija Publishing» Retrieved from http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/22146/1/Glogera_conf_Poland_Erokhina_Avilova.pdf [in Ukrainian].
4. Zubrytska, M. O. (2004). *Homo legens: chytannia yak sotsiokulturnyi fenomen [Homo legens: reading as a sociocultural phenomenon]*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
5. Karivets, I. (2012). Osnovy biblioterapevtychnoi diialnosti [Basics of bibliotherapy activity]. In L. A. Luhova, Yu. V. Stadnytska (Comps.), *Ostriv bezpeky u sviti nebezpek: na dopomohu biblioterapevtu [An island of safety in a world of dangers: to help the bibliotherapist]* (pp. 21-32). Lviv [in Ukrainian].
6. Korzhik, N. (2019). Biblioterapevtychni instrumentarii suchasnoi publichnoi biblioteki [Bibliotherapeutic tools of a modern public library]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture]*, 54, 41-52 [in Ukrainian].
7. Kremen, V. H., & Ilin, V. V. (2005). *Filosofia: myslyteli, idey, kontseptsii [Philosophy: thinkers, ideas, concepts]*. Kyiv: Knyha [in Ukrainian].
8. Maksymenko, D. S. (2018). *Riznokolorove dytynstvo: ihoterapiia, kazkoterapiia, izoterapiia, muzykoterapiia: praktychna psikhohihiia [Colorful childhood: play therapy, fairy-tale therapy, isotherapy, music therapy: practical psychology]*. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
9. Martseniuk, M. O., & Morhun, A. V. (2021). Biblioterapiia yak suchasna forma psykhoterapevtychnoi diialnosti [Bibliotherapy as a modern form of psychotherapeutic activity]. *Osvita i nauka [Education and science]*, 1 (30), 72-77 [in Ukrainian].
10. Novalska, T. V. (2018). *Bibliotechne chytacheznavstvo v Ukraini: istoriia, teoriia, praktyka [Library literacy in Ukraine: history, theory, practice]: monohrafiia*. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
11. Fedii, O. A. (2012). *Estetoterapiia [Aesthetic therapy]: navch. posib*. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
12. Tsiura, M. A. (2017). Rol biblioterapii v sotsialno-psykhohichnii adaptatsii ditei ta pidlitkiv u novykh umovakh [The role of bibliotherapy in the social and psychological adaptation of children and adolescents in new conditions]. *Intehrovani komunikatsii [Integrated communications]*, 4, 8-64. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/integcommu_2017_4_12 [in Ukrainian].
13. Jung, K. G. (1994). *Vospominaniia, snovideniia, razmyshleniia [Memories, dreams, reflections]*. Kiev: Airland [in Russian].
14. Kopp, Sh. (1971). *Guru: Metaphors from a Psychotherapist*. Palo Alto, CA: Science & Behavior Books.
15. Samuel Mc Chord Crosters. (1916). *A Lilerary Clinic*, 291-301. Retrieved from <https://cdn.theatlantic.com/media/archives/1916/09/118-3/132285593.pdf>

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 02.02.2023